HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

הלכה כר' יוסי ומודה ר' יוסי שאם עבר ועבד עבודתו כשרה אמר רב יהודה אמר רב הלכה כר' יוסי ומודה ר' יוסי שאם מת ראשון שחוזר לעבודתו פשיטא מהו דתימא הויא ליה צרה מחיים קמ"ל: ר' יהודה אומר אף אשה אחרת מתקינין לו: ורבנן נמי הא חיישי לשמא אמרי לך רבנן טומאה שכיחא מיתה לא שכיחא: אמרו לו א"כ אין לדבר סוף: שפיר קא אמרי ליה לרבי יהודה ורבי יהודה אמר לך למיתה דחדא חיישינן למיתה דתרתי לא חיישינן ורבנן אי איכא למיחש אפילו למיתה דתרין חיישינן ורבנן נימרו אינהו לנפשייהו אמרי לך רבנן כ"ג זריז הוא אי זריז הוא למה מתקינין כהן אחר כיון דעבדינן ליה צרה כל שכן דמזדרז טפי ומי סגי ליה בתקנתא ביתו אמר רחמנא והך לאו ביתו היא דמקדש לה והא כמה דלא כניס לה לאו ביתו היא דכניס לה א"כ הוה ליה שני בתים ורחמנא אמר [1]וכפר בעדו ובעד ביתו ולא בעד שני בתים דהדר מגרש לה אי מגרש לה הדרא קושיין לדוכתא לא צריכא דמגרש לה על תנאי דאמר לה הרי זה גיטיך על מנת [שתמותי ודילמא לא מייתא והוה ליה שני בתים אלא דאמר לה הרי זה גיטיך על מנת] שלא תמותי אי לא מיתה מיגרשא לה ואי מיתה הא קיימא הך ודילמא היא לא מיתה והוה ליה גיטא דהאי גיטא ומייתא חברתה וקם ליה בלא בית אלא דאמר לה על מנת שתמות [אחת מכם] מיתה הא קיימא הך מיתה הך הא קיימא הא ודילמא לא מייתא ולא חדא מינייהו והוה ליה שני בתים ועוד כי האי גוונא מי הוי גיטא והאמר רבא הרי זה גיטיך על מנת שלא תשתי יין כל ימי חיי וחייכי אין זה כריתות כל ימי חיי פלוני הרי זה כריתות אלא דאמר לה הרי זה גיטיך על מנת שלא תמות חברתיך אי לא מיתה חברתה מיגרשא ואי מיתה הא הא קיימא הא ודילמא מייתא חברתה בפלגא דעבודה ואיגלי מלתא למפרע

כיון דאמרי אי איכא למיחש חיישינן נמי למיתה דתרתי נימרו נמי בטומאה אי איכא למיחש חיישינן נמי לטומאה דתרי ואין לדבר סוף: **זריז הוא.** ונשמר מן הטומאה אבל מיתה אין מסורה בידינו: **בתקנתא.** בהזמנה: **הדרא קושיין.** דשמא תמות: **על מנת שתמותי.** ביוה"כ ואם מתה בו ביום נמצא גט למפרע ואין כאן אלא בית אחד ואם לא מתה היא ומתה חבירתה נשארה לו זאת שאין הגט גט. וכל סוגיא זאת אין תירוצין שבה יכולין לעמוד כי יש להן תשובות רבות ואינו אלא כי מלמדין אותנו (א) ואם תאמר כן יש להשיב כן ואינו משיב כל תשובות שיש להשיב כי באחת הוא מסלקו לתרץ בענין אחר עד שהעמידה על מכונה: **ודילמא לא מייתא.** ואין הגט גט: (ב) **ע"מ שלא תמות.** ואי לא מתה כדקאמר הוה ליה גיטא למפרע: **כהאי גוונא.** שהתנאי תלוי בחייה מי הוה גט: **אין זה כריתות.** שהרי כל ימי חייה קשורה בו ואנן כריתות בעינן: **כל ימי חיי פלוני הרי זה כריתות.** ותינשא לאחר מיתת פלוני וגם מהיום הוא גט שאם קלקלה אין כאן חיוב אשת איש שאינו אלא כחשש שמא תשתה יין בחיי פלוני: **שלא תמות חברתיך.** ואי לא מתה חבירתה הוה לה גט למפרע ואין כאן אלא בית אחד:

אם

הלכה כר' יוסי. תימה הילכתא למשיחא דכי ה"ג פריך בזבחים פרק ב"ש (דף מה.) ובפרק ד' מיתות (סנהדרין דף נא:) ויש לומר דאיכא נפקא מינה אפילו בזמן הזה לפרנס הממונה על הציבור ועבר מחמת אונס שכשיעבור האונס חוזר לשררתו וגם נוהגין כבוד בשני כי ההוא מעשה דר"ג ורא"ע ד) והיא דפ' קמא דתענית (דף ד:) דפסיק כר"ג דאמר בז' במרחשון שואלין הגשמים ומוקי לה בזמן שבית המקדש קיים י"ל דנפקא מינה אפילו בזמן הזה לבני [בבל דאית] להו פירי בדברא כדאיתא התם והא דאמר בפסחים פ' אלו דברים (ד' סו.) גבי פסח כלל אמר ר"ע כל מלאכה שאי אפשר לעשות מע"ש דוחה את השבת ופסיק בגמרא (דף סט:) הלכה כר"ע יש לומר דנפקא מינה לענין מילה ואע"ג דגבי מילה נמי פסיק רב יהודה הכי בפרק ר"א דמילה (שבת דף קלג.) מ"מ פסיק הכי בתרי דוכתי לאלומי פיסקא דמילה וקשה ה) (דבס"פ התכלת (מנחות ד' נב.)) פסיק ו) כר"ש וכאבא יוסי בן דוסתאי גבי חביתי כ"ג ז) וי"ל דאין הש"ס תופס זה בקושיא הילכתא למשיחא אלא רב יוסף מקשה אותו בפרק ד' מיתות (סנהדרין שם) ובפרק בית שמאי ח) אבל הש"ס אינו חושש כי היכי דמהדר ליה לרב יוסף בפרק בית שמאי אלא מעתה ט) (כו') שחיטת קדשים לא ניתני ורבי' חיים כהן זצ"ל תירץ דלא פריך הכי אלא היכא דאיכא תרתי הילכתא למשיחא ועבירה כגון ההיא דפרק ב"ש דאיירי בפיגול ובפרק ד' מיתות גבי בת כהן שזינתה וכיון דאיכא תרתי מילתא דלא שכיחא היא ולא הוי ליה למיפסק הילכתא במילתא דלא שכיחא כלל י): **דמגרש** לה על תנאי. המתרץ היה דעתו לתרץ כדמסקינן דלחדא אמר לה הרי זה גיטיך על מנת שלא תמות חברתיך ולחדא אמר לה הרי זה גיטיך על מנת שאכנס לבית הכנסת אלא שבעל הש"ס לא מסיק למילתיה של המתרץ והולך ומדקדק בפירוש דמילתיה דאמר לה על מנת שתמותי כו' כלומר היכי בעית למימר על תנאי אי דאמר לה על מנת שתמותי ודילמא לא מתה והוו להו שני בתים אלא דאמר לה על מנת שלא תמות וכו' אהא נמי איכא למיפרך וכו' עד מסקנא דמילתא כולה מדברי בעל הש"ס שדקדק מעצמו פירושא דמילתא דשינויא דעל תנאי ולא מיתוקמא ליה אלא כדמסיק דלחדא אמר ע"מ שלא תמות חברתיך וכו' ותדע שהוא כן דלכל הנך אלא דאמר לה הם מדברי המקשה שהולך ומדקדק מכח קושיות עד שהוא יורד על האמת דבכולם יש לל"ת אלא דאמר ובשינויא בתרא גרס אלא לחדא אמר לה הרי זה גיטיך ע"מ שאכנס לבית הכנסת ולפי שהמקשה בעצמו מסיק כך ואין דעתו להקשות על אותו תירוץ גרסינן לחדא ול"ג דלחדא בדל"ת:

על מנת שתמותי. הוה מצי למיפרך א"כ אמאי מגרש לה י"ל איכא למימר על מנת שתמותי בפלגא דעבודה הלכך מגרשה דלא ליהוו עד ההיא שעתא שני בתים: **על** מנת שתמות אחת מכם. הוה מצי למיפרך ודילמא מתה לה חדא מינייהו והוה ליה גיטא וקם ליה בלא בית אלא ניחא ליה טפי למיפרך ודילמא לא מתה ולא חדא דהא שכיח טפי: **כל** ימי חיי וחייבי כו'. תימה לר"י דבפרק המגרש (גיטין דף פג:) אמרינן אמר רבא ה"ז גיטיך ע"מ שלא תשתי יין כל ימי חיי אין זה כריתות כל ימי חיי פלוני הרי זה כריתות ופריך מאי שנא חיי פלוני דדילמא מיית ומקיימא ליה לתנאיה חיי דידיה נמי דילמא מיית וכו' עד אלא כל ימי חייכי אין זה כריתות כל ימי חיי וחיי פלוני הרי זה כריתות והשתא קשה דסוגיא דהכא אינה לא כדאמר ס"ד מעיקרא התם ולא כמסקנא ועוד הקשה ר"י מאי האי דאי לא תלא אלא בחיי חבירתה לחודא הוי גט ובשביל שתלה או בחייה או בחיי חבירתה מיגרע גרע ונ"ל דנקט הכא לישנא דמעיקרא ולמסקנא דהתם וה"פ והאמר רבא כל ימי חיי היינו לישנא דמעיקרא וכ"ש כל ימי חייכי אין זה כריתות פירוש בין שאמר כל ימי חיי כלמעיקרא בין שאמר חייכי כלמסקנא דהתם אין זה כריתות והכא כל ימי חייכי הוא וא"כ פריך שפיר לכל לישני דהתם דאע"ג דאילו לא אמר אלא ע"מ שתמות חברתיך הוי גיטא השתא דתלה התנאי נמי במיתתה איכא למימר דמיגרע גרע דכל היכא דאיכא תנאי דאפשר דמקיים במיתתה ויחולו קיום התנאי והגט בשעת מיתתה אין זה כריתות והכא נמי אי מייתא איהי ברישא הרי חל קיום התנאי והגט ביחד במיתתה ולא דמי להיכא דאמר על מנת שתמות חברתיך דכי מייתא חבירתה ברישא חייל גיטה בחייה של זאת ואי היא מייתא ברישא לא חל גיטא: [ועי' תוס' גיטין פג: ד"ה כל כו' שהניחו סוגיא זו בקושיא]:

אלא דאמר לה הרי זה גיטיך על מנת שתמות חברתיך. נראה לפרש דאמר לה נמי הא וקאי אמאי דסליק מיניה דשני דאמר ע"מ שלא תמות חברתיך ופריך ודילמא מייתא בפלגא דעבודה כו' ומשני דאמר לה תרוייהו לישני הרי זה גיטיך על מנת שלא תמות חברתיך ואמר לה נמי על מנת שתמות חברתיך בפלגא דעבודה דאי לא אמר לה אלא על מנת שתמות חברתיך הוה ליה למיפרך ודילמא לא מייתא חבירתה והוו ליה שני בתים והא שכיחא טפי דלא מתה כדפי' לעיל [ד"ה ע"מ שתמות] אלא על כרחך איירי דאמר לה תרוייהו לישני:

אלא

עין משפט נר מצוה

מט א ב ג מיי' פ"א מהלכות עבודת יוה"כ הלכה ג:

נ ד ה מיי' פ"ה מהל' כלי המקדש הלכה י:

נא ו מיי' פ"ח מהלכות גירושין הלכה י [טוש"ע אה"ע סימן קמג סעיף כ]:

תורה אור השלם

1. וְהִקְרִיב אַהֲרֹן אֶת פַּר הַחַטָּאת אֲשֶׁר לוֹ וְכִפֶּר בַּעֲדוֹ וּבְעַד בֵּיתוֹ: ויקרא טז ו

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה על מנת שתמותי וכו' מלמדין אותנו שאם תאמר כן: (ב) ד"ה ע"מ שלא תמות דבור זה צ"ל קודם ד"ה ע"מ שתמותי:

רבינו חננאל

אמר רב הילכתא כר' יוסי. ומודה ר' יוסי שאם עבר ועבד עבודתו כשרה. אמר רב הלכתא כר' יוסי ומודה ר' יוסי שאם מת ראשון שני חוזר לעבודתו. ר' יהודה אומר אף אשה אחרת מתקינין לו כו'. והא רבנן נמי חיישי לשמא ומתקינין לו כהן אחר תחתיו. ודחי טומאה שכיחא מיתת אשתו לא שכיחא, פתאום בלא חולי מילתא דלא שכיחא היא. ומי סגי לה בתקנתא גרידא [הא] לא קנאה מה הועיל. ושקלו וטרו בהא ואוקמוה דמקדיש לה וכניס לה

מסורת הש"ס

א) [עי' תוס' יבמות כו: ד"ה למיתה וכו' ותוס' לעיל ב. ד"ה וחכמים אומרים], ב) [סוכה כג.], ג) [עירובין טו: סוכה כד: גיטין כח: פג: ע"ש], ד) [ברכות כח.], ה) [צ"ל דבפ' התכלת (מה:)], ו) כר"ש בן ננס, ז) [דבס"פ התכלת [שם דף נב:]], ח) [לפנינו הגיר' בפרק ב"ש רבא במקום רב יוסף], ט) [צ"ל כלן], י) [וע"ע תוס' סנהדרין נא: ד"ה הלכתא ותוס' זבחים מה. פז. ד"ה הלכתא ותוס' מנחות מה: נב: ד"ה הלכה ותוס' שבת קלג. ד"ה ותנן],

גליון הש"ס

גמ' הלכה כר"י. עיין תשובת פנים מאירות ח"ב סי' נא: שם הו"ל ב' בתים. עי' משנה למלך פ"ג הי"א מהל' עבדים:

מוסף רש"י

אין זה כריתות. דהא כל ימיה קשורה בו שממתתו היא נמנעת מלשתות יין ותנאי זה תלוי והולך לעולם ואין זה הבדלה (עירובין טו:) שאין מפרידין אלא המות דעד יום מותה קשורה בו (גיטין פג:). **הרי זה כריתות.** מיד והיא תקיים התנאי (שם).

תום' ישנים

הלכה כר' יוסי. אין להקשות כאן הלכתא למשיחא כי היכי דפריך בזבחים פרק ב"ש [מה, א] גבי פיגול ובסנהדרין [נא, ב] גבי שריפת בת כהן, דהא הכא איצטריך בזמן הזה כגון אם העבירו זקן מנשיאותו שנוהגין בו כבוד, כי ההוא מעשה דר"ג ורבי אלעזר בן עזריה בברכות [כח, א]. וכן בקידושין [עב, ב] גבי ממזרים ונתינים כשרים לעתיד לבוא דפסק שמואל כר' יוסי, ונפקא מינה למשפחה שנטמעה נטמעה, כי אין לחוש כל כך פן יחזרו ויתגלו. וכן בפסחים פרק אלו דברים [סו, א] דקאמר ר' עקיבא כך הזאה שבות כל מלאכה שאפשר לעשותה מערב שבת כו', דמשמע נמי דאפילו מכשירין דאיכא כרת לא דחו שבות. אבל יש לגמגם על ההיא דמנחות בפרק התכלת [נב, ב] דקאמר התם א"ר יוחנן הלכה כאבא יוסי בן דוסתאי דאמר מפריש לה שני קמצים, והאמר רבי יוחנן הלכה כסתם משנה ותנן מעשה קמצים כו', דמאי שייכא (בזה מן) [בזמן] הזה, ושמא לא בא אלא לומר נראין דברי אבא יוסי בן דוסתאי והתלמוד הקשה שר' יוחנן רגיל לומר דבריו אליבא דסתם משנה. אי נמי רבה הוא דמקשי ולא שאר אמוראים. ורבינו אריה שמע בשם רבינו חיים אבי אמי נ"ע דלא שייך למיפרך הלכתא למשיחא אלא היכא שיש עבירה בדבר כגון פסול דזבחים ושריפת בת כהן דסנהדרין שהרי זה הדבר אין רגיל להיות שאינו צריך עד ימות המשיח, וגם אז לא יהיה הדבר שיהיו כולם צדיקים. אבל קשה לי קצת שמצינו בכמה מקומות שמתמה כך כדאמרינן לעיל [ה, ב] כיצד מלבישן לעתיד לבא כשיחיו אהרן ובניו ומשה רבינו עמהם, והיינו כמו הלכתא למשיחא שאינו צריך עכשיו כלל לכך, וכן פרק בתרא דנדה [ע, ב] גבי מתים לעתיד לבא צריכין הזאת שלישי ושביעי כו'. מיהו התם אינו יודע לתרץ כלום. **מיתה לא שכיחא.** וא"ת דהכא לא חיישי רבנן למיתה ואילו ביבמות בפ' ד' אחין [כו, א] קאמר ודילמא דלמיימם חד מיית אידך וקמבטל מצות יבמין. וי"ל (דמילתא) [דלמיתה] דזמן מרובה חיישינן, למיתה דיומא לא חיישינן. וא"ת הא דאמרינן בפרק כל הגט [גיטין כח, א] דפריך מהך דהרי זה גיטיך שעה אחת קודם מיתתו אסורה לאכול בתרומה מיד על ההיא דהלך למדינת הים הרי זו אוכלת בתרומה בחזקת שהוא קיים, ומשני אביי הא ר"מ דלא חייש למיתה והא ר' יהודה דחייש למיתה, רבא אמר לשמא מת לא חיישינן שמא ימות תנאי היא, אבל אביי דלא מפליג בין שמא מת לשמא ימות משמע דלא חייש לשמא ימות אפילו לזמן מרובה. י"ל דמכל מקום לא חייש אביי לשמא מת לזמן מרובה, אבל לשמא ימות לזמן מרובה מיהא חייש. אי נמי אביי לית ליה טעמא דאין זיקה אלא אית ליה יש זיקה כדהוה ס"ד מעיקרא בד' אחין ולית ליה כלל דבטול מצות יבמין. למיתה דתרתי נמי חיישינן. וא"ת הא אמרינן בפרק ד' אחין אי הכי חמשה נמי, ומשני למיתה דחד חיישינן למיתה דתרתי לא חיישינן. וי"ל דביום אחד כמו כן שיש לחוש למיתה דחדא יש לחוש למיתה דתרתי דהא והא לא שכיחא, אבל לזמן מרובה שכיחא טפי

תום' ישנים (המשך)

מיתה דחדא ממיתה דתרתי. אי נמי טעמא כדאמרינן בסוכה בפרק הישן [כה, א] דמעלה עשו בכפרה ויש לחוש יותר. ובסוכה בפרק הישן [כג, ב] פריך על ההיא דאביי אדאביי ומשני איפוך הא ר"מ [דחייש למיתה] הא רבי יהודה דלא חייש, וטעם דרבי יהודה דהכא משום מעלה, אבל למסקנא דהתם לא צריכנא תו לטעמא דאיפוך ולטעם דמעלה עשו בכפרה. מיהו למאי דבעי למימר בפרק הישן דטעמא דרבי יהודה משום דמעלה אע"ג דבעלמא לא חייש, איכא שלש מחלוקות בדבר, דרבי יהודה חייש דוקא בכפרה, ור"מ אפילו בעלמא [חייש], ורבנן דהכא אפילו בעלמא לא חיישי. דעבדינן ליה צרה כ"ש דמזדרז טפי. וא"ת מאי האי דקאמר לעיל ניחוש לשמא [ימות] ומשני דחיישינן לטומאה משום דשכיחא, מאי קושיא הא הכא קאמר דמתקינין לו כהן משום דלזדרז טפי ועל ידי כך הוא מתוקן, אבל גבי מיתה אי אפשר לתקן אותה חששא דאין לדבר סוף. י"ל [דאף] דגבי מיתה אי אפשר לתקן אותו נמי יש קצת לדבר סוף בשלש או ארבע מיהא ולהכי פריך כיון דחיישינן לטומאה שנוכל לתקן, מיתה נמי תוכל לתקן ע"י שלש נשים או ארבע יהיה לדבר סוף, ומשני טומאה שכיחא וכו'. **ולא בעד שני בתים.** ומה שכתוב [דהי"ב כד, ג] וישא לו יהוידע נשים שתים ויולד בנים ובנות, שמא ביוה"כ היה מגרש אחת מהן. וצ"ע. **אלא דאמר לה הא גיטיך על מנת שתמותי.** (דהוי) [והוי] מצי למפרך וכי האי גוונא מי הוי גיטא והאמר רבא הרי זה גיטיך ע"מ שלא תשתי יין כו' כדלקמן, ועוד דאי מתה אין צריך כלל שתהא מגורשת, ואי משום תחילת עבודה דבעינן באשה אחת, מ"מ למה יש לו להתנות כלל על מנת שתמות, כ"ש שאם לא תמות שצריך לגרשה יותר כיון שלא תמות חבירתה. **ע"מ שלא תמות.** והוה מצי למיפרך נמי ניחוש דילמא מתה והוה ליה שני בתים מאותה שעה. **על מנת שתמות אחת מכם.** והא לאו שינויא הוא דאי מתה קמייתא נמצא שמתה זאת [וזאת] מגורשת והוה ליה בלא בית. **כל ימי חיי וחייכי.** (תימה) [אומר] ריב"א דלא גרסינן כל ימי חיי, דבפרק בתרא דגיטין [פג, ב] פריך מאי שנא מכל ימי חיי פלוני, ומסיק כל ימי חיי וימי חיי פלוני הרי זה כריתות. ומיהו י"ל הכא לפי טעות שהיה סובר שם מתחלה נקבע כאן. **דילמא מתה חבירתה בפלגא דעבודה.** להכי לא נקט דילמא מתה בסוף היום והויא לה כולה עבודה בשני בתים, משום דאפילו התנה על מנת שלא תמות לאלתר אחר עבודה, מ"מ יש לחוש דילמא מתה בפלגא דעבודה.